

Gulyás László:
A szlovákiai magyar kisebbség újabb etnoregionalista kísérlete:
A Bósza-tervezet 2007–2008*

Bevezetés

Az 1989–1990-es közép-európai rendszerváltások egyik fontos következménye, hogy Közép-Európa térszerkezetében jelentős változások történtek, beindult a regionalizmus és a regionalizáció.¹ A fogalmak tisztázása érdekében itt jelezzük, hogy regionalizáció alatt azt értjük, amikor az állam felülről akar kialakítani gazdasági-közigazgatási-politikai területi egységeket. Míg regionalizmus alatt azt amikor egy alulról – például a települések szintjéről – kiinduló folyamat próbál meg létrehozni területi egységeket.²

Az 1993-ban függetlenségét elnyerő szlovák állam esetében – abból következően, hogy nem „tisztá” nemzetállam – mind regionalizmus, mind a regionalizáció szorosan összefonódott a nemzeti és kisebbségi problémakörrel.³ Ennek következtében éles küzdelem bontakozott ki a többségi szlovák nemzet által szorgalmazott regionalizációs törekvések⁴ és a kisebbségi magyarok által elindított etnoregionalista kísérletek körül.⁵

Jelen tanulmányban egy ilyen tipikus esetet, az ún. Bósza-féle autonómia kísérletet mutatjuk be.

A Bósza-féle autonómia-mozgalom politikatörténete

2007. július 13–14-én egy magánszemély Bósza János,⁶ kezdeményezésére Dunamocson – Komáromtól néhány km-re – 24 magyar nemzetiségű személy ült össze, hogy az autonómiáról tanácskozzék. A két napos tanácskozás második napján létrehozták a Dél-Földvidéki Önrendelkezésért Tanácsot (DFÖT).

A DFÖT megalakulása heves reakciókat váltott ki a szlovák oldalon, Ján Slota – a Szlovák Nemzeti Párt (SNS) elnöke – „Szlovákia integritását és jövőjét fenyegető veszélynek” nevezte a szervezetet. Kijelentette, pártja mindent elkövet azért, hogy a belügyminisztérium ne jegyezze be a Dunamocson létrejött civil szervezetet, mert annak tagjai Szlovákia szétverésének szándékával szervezkednek. Slota felszólította kormánykoalíciós partnereit, a Robert Fico miniszterelnök vezette SMER-t és a Vladimír Meciar nevével jegyzett Néppártot (HZDS), hogy „álljanak az SNS oldalára” és jelezte, hogy a szlovák ellenzéki pártoktól, különösképpen a Kereszténydemokrata Mozgalomtól (KDH) is elvárja, hogy „hazafias helytállást” bizonyító magatartást tanúsítsanak.

Fico miniszterelnökként Slota mellé sorakozott fel, ezt jól mutatja a DFÖT megalakulására reagáló nyilatkozata: „Mindennek megvan az ideje, ez a polgári társulás még be sincs jegyezve, és én bírok benne, hogy nem is lesz! Mert ez a polgári társulás revizionista és irredenta tevékenységével az ország területi épsége ellen irányul. Bízom benne, hogy a felelős hatóságok intézkednek ez ügyben.”

Az ellenzékben lévő Kereszténydemokrata Mozgalom (KDH) eleget tett Slota felhívásának és felszólította az Magyar Koalíció Pártjának (MKP) vezetését, hogy egyértelműen fejtsek ki álláspontjukat az autonómiatanács törekvéseivel kapcsolatban. Erre Berényi József MKP-alelnök közölte, hogy pártjának nincs semmilyen kapcsolata a civil szervezettel. Hozzátette: csak jövő tavaszra készül el az MKP stratégiai programja, amelyben szó lesz az önrendelkezés valamilyen formájáról is. Ráadásul Duray Miklós – akit meghívtak a

* Ez a tanulmány a Bolyai Ösztöndíj támogatásával készült.

dunamosi tanácskozáásra, de nem ment el – azt üzenté a szervezőknek, hogy nem egyezik bele, hogy nevét, személyét bármilyen összefüggésbe hozzák ezzel a kezdeményezéssel.

Közben a szlovák Belügyminisztérium 2007. augusztus 8-án elutasította DFÖT elnevezésű polgári társulás bejegyzését, alkotmányellenesnek találva az autonómiát szorgalmazó társaság legalizálását.⁷ Jól mutatja a magyar kisebbség megosztottságát, hogy Csáky Pál – az MKP elnöke – a bejegyzés elutasításának hírért nem kívánta kommentálni, mondván, hogy pártjának semmilyen kapcsolata nincs a társasággal.

2007 augusztus közepén Bósza János másodjára kérte a Belügyminisztériumtól a Dél-Fölvidéki Önrndelkezésért bejegyzését, de az 2007. augusztus 24-én másodjára is elutasította a bejegyzési kérelmet.⁸

Bósza János a kettő Belügyminisztériumi elutasítás indoklásait figyelembe véve átdolgozta a DFÖT bejegyzési kérelmét és azt 2007 szeptemberében ismét – immár harmadjára – benyújtotta. Az átdolgozás egyik fontos eleme volt, hogy a Dél-Fölvidéki Önrndelkezésért Tanács (DFÖT) nevet Dél-Fölvidéki Autonómia Tanács (DFAT) elnevezésre változtatta. De október közepén a Belügyminisztérium harmadjára is elutasította a bejegyzési kérelmet, arra hivatkozva, hogy a polgári társulás neve történelmi szempontból megkérdőjelezi Szlovákia területének egységét és oszthatatlanságát. Bósza ezek után kifejtette, hogy a társulás nevét tekintve a Belügyminisztérium a harmadik elutasításában olyasmit kifogásol, amit korábban maga ajánlott. Hangsúlyozta, hogy a belügyminisztérium összes kifogására tekintettel voltak, amikor a harmadik bejegyzési kérelmet megfogalmazták. Bósza ugyanakkor ramutatott, hogy első kérelmük elutasításának indoklásában maga a minisztérium javasolta azt a nevet, amit a harmadik kérelemben benyújtottak – ezért hagyták ki a névből az „önrndelkezésért” kifejezést – és most mégis a név miatt nem jegyezték be a szervezetet.

A harmadik elutasítás után Bósza János és csapata – amely különben 2007 őszén nagyon keményen és folyamatosan csatázott a Magyar Koalíció Pártjával is – stratégiát váltott. 2007. november 17-én Komáromban felállították egy új mozgalom (párt) kezdeményezési bizottságát. A mozgalom elnevezése „Mozgalom a Regionalizmusért” (MaRe) lett. Elsődlegesen céljaikat az alábbi pontokban foglalták össze:⁹

1. Az országon belüli önrndelkezés (nemzetközileg is elismert emberjogi normák szabályai szerint) a határok tiszteletben tartása mellett, a közös területi autonómia azonos jogokkal történő kikövetelése. Két, vagy több hivatalos nyelvvvel!
2. Gazdaságilag erős régiók létrehozása.
3. A szlovák nemzetállamból polgári elven működő Szlovákia létrehozása, minden állampolgárának nemzetiségi (nemzeti, etnikumi) jogainak a figyelembevételével.
4. Esélyegyenlőséget az élet minden területén!

Első körben úgy nézett ki, hogy a stratégiaváltás bevált, mivel 2007. december 21-én a Belügyminisztérium bejegyezte Bósza János civil szervezetét Nomos Regionalizmus néven és erről 2008. január 6-án értesítette is őket. Bósza, mint a Nomos Regionalizmus elnöke, a bejegyzés után adott első interjújában rögtön leszögezte: függetlenül attól, hogy hívják a szervezetet, és milyen név alatt szerepel a belügyminisztérium jegyzékén, eredeti célkitűzései nem változnak – területi autonómiát szeretne Dél-Szlovákiában.

Azt, hogy Bósza és mozgalma pontosan milyen autonómiára is gondol, azt a Bósza által fenntartott – magyarországi szerveren működő –, „Commora Aula” honlapon tették közzé, illetve 2007 decemberében megküldték a szlovák parlament képviselőinek is.

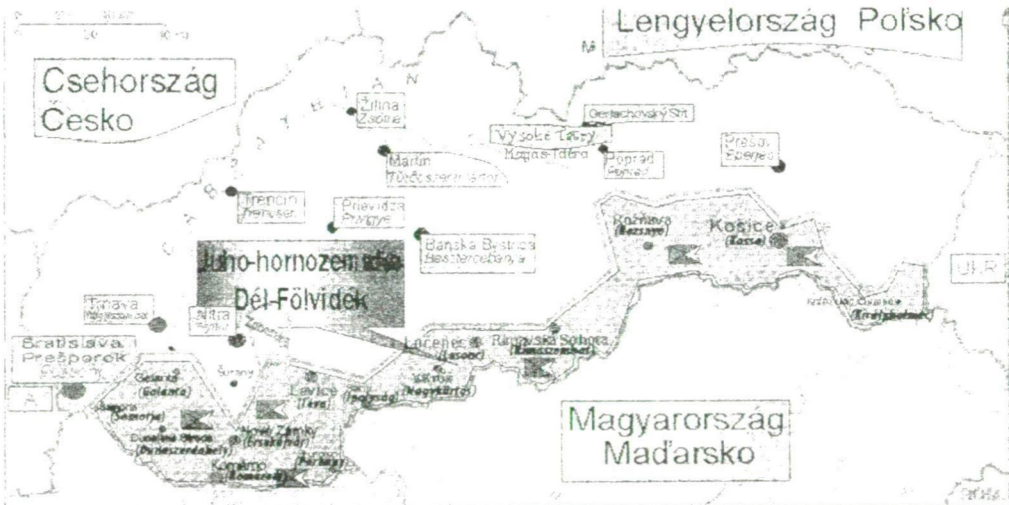
A Szlovák Nemzeti Párt (SNS) szinte azonnal megtámadta a bejegyzett szervezetet és autonómiatervezetét, erre Bósza televíziós vitára hívta ki a párt elnökét Slotát. A kihívást Slota elfogadta, majd helyettesét, Anna Belousovovát küldte maga helyett a stúdióba. A 2008. január 16-án megtartott televíziós vita során Belousovová jelezte, hogy Slotával együtt indítványozni fogják a Nomos betiltását.

A fenyegetés két nappal a televíziós vita után valósággá vált, a Belügyminisztérium betiltotta a Nomos működését. A döntést azzal indokolta, hogy Bócsa Magyarországon bejegyzett internetes honlapján (www.comorra.hu) ügymond nem tágit az autonómiatervek kérdéskörétől. A betiltó határozatra reagálva Bócsa jelezte, hogy alkotmányos keretek között tovább kíván harcolni azok jogaiért, akik mögötte állnak, mert a belügy döntése ellenkezik a törvényi rendelkezésekkel. Ezért Bócsa fellebbezett a döntés ellen, illetve levelet írt Hannes Swobodának, az Európai Szocialisták Pártja (PES) frakcióvezetőjének, melyben felhívja a figyelmet a szlovák belügyminisztérium megszüntető határozatára, illetve részletezi a civil szervezet bejegyzésének kálváriáját. Bócsa a levélben azt írja: az SNS vezetői nyomást gyakoroltak a belügyminisztériumra, és hazug, megalapozatlan vádakkal illették őt, melyeknek „egyetlen céljuk az etnikai alapú diszkrimináció és a felvidéki magyarság további elnyomása (diszkriminálása), megfélemlítése és asszimilációja”. Bócsa a levele zárásaként így fogalmazott: „Meggyőződésem, hogy mindez ellentétes az EU jogrendszerével és annak emberjogi normáival.”¹⁰

Jelen tanulmány lezárásakor még nem ismerjük a fellebbezés eredményét, de azt biztosan jósolhatjuk, hogy az „egyszemélyes autonómia harcos” – ezzel a névvel illetik Bócsát a napi publicisztikában, ezzel jelezve, hogy az MKP nem áll mögötte – és a szlovák nacionalisták küzdelme a 2008-as évben tovább fog folytatódni.

A Bócsa-féle tervezet

A politikatörténeti felvezetés után ismerkedjünk meg Bócsa-tervezetének tartalmával.¹¹ Mint az 1. térképről látható, a „Dél-főlvédeli Autonómia Környék” elnevezésű terület Somorjától egészen Királyhelmecig terjed. A Dél-főlvédeli Autonómia Környék fővárosa Kassa lenne, míg területét három megyére osztaná Bócsa (lásd 1. táblázat).

1. térkép. A „Dél-főlvédeli Autonómia Környék” területe
Forrás: www.comorra.hu

Mint a térképről látható az autonóm tartomány 16 szlovákiai járást érint területileg, részben vagy teljes terjedelmében. Ezek a járáások az alábbiak:

- Teljes terjedelmében az autonóm területhez tartozik: Dunaszerdahely (Dunajská Streda), Komárom (Komárno), Nagykürtös (Veľký Krtíš) Rozsnyó (Rožňava) Kassa és vidéke (Košice-vidiek) Gölnicbánya (Gelnica).

- Területének nagyobb részével az autonóm területhez tartozik: Érsekújvár (Nové Zámky) Galánta (Galanta) Léva (Levice) Vágsellye (Šaľa) Losonc (Lučenec) Rimaszombat (Rimavská Sobota) Töketerebes (Trebišov).
- Területének kisebbik részével az autonóm területhez tartozik: Nyitra (Nitra) járásból Zoboralja, Nagyrőce (Revúca) járásból Tornaľa (Tornaľa) és környéke, Nagymihályi (Michalovce) járásból Nagykapos (Veľké Kapušany) és környéke.

Itt kell felhívunk a figyelmet arra, hogy melyik járás mekkora területtel tartozzon az autonóm területhez – azaz hol legyen az autonóm terület északi határa – Bósza az ún. Hodža–Bartha-vonal alapján döntötte el.

A Hodža–Bartha-vonal 1918 őszén született meg, amikor 1918. nov. 28-a és december 6-a között az alakulófélben lévő csehszlovák állam képviselőjében Milan Hodža Budapesten tárgyalásokat folytatott Szlovákia déli határáról.¹² 1918. december 6-án Hodža aláírt egy megállapodást a magyar felet képviselő Bartha hadügyminiszterrel, és az így létrejövő vonal Pozsony fölül indulva nagyjából a szlovák–magyar etnikai határt követve Kassa fölött haladt az Ungig, s ott északra fordulva érte el a magyar határt. Ezt a vonalat azonban a csehszlovák kormány nem ismerte el, Hodzát visszahívták Budapestről és Edvard Beneš – mint csehszlovák külügyminiszter – Versaillesben egy ennél délebbre húzódó vonalat harcolt ki csehszlovák–magyar határként.¹³

Bósza viszont úgy érvelt, hogyha a szlovákok képviselőjében Hodža 1918-ban elismerte szlovák–magyar etnikai határvonalként a Hodža–Bartha-vonalat, akkor ezt kell tekinteni a Dél-földvidéki Autonómia Környék északi határának.

1. táblázat A „Dél-földvidéki Autonómia Környék” megyéi

A megye neve	Megyeszékhely	Lakossága
Komárom megye	Révkomárom	568 000
Losonc megye	Losonc	187 702
Kassa megye	Kassa	517 599
Összesen	–	1 273 389

Forrás: A szerző saját szerkesztése

Mint a táblázatból látható, Bósza fenti gondolatmenete miatt a Dél-földvidéki Autonómia Környék 1,2 millió lakossal rendelkezne. Csakhogy az 1,2 millió lakosból csak 480 000 lenne magyar, azaz a lakosság 38%-a. Ez a gyakorlatban annyit jelentene, hogy a Dél-földvidéki Autonómia Környék” 1,2 millió lakosából 700 ezer fő lenne szlovák, azaz az autonóm területen belül szlovák többség lenne. Mindez azért, mert Bósza ragaszkodása a Hodža–Bartha-vonalhoz nem veszi figyelembe az 1918 óta eltelt időszak alatt bekövetkezett etnikai változásokat. Bósza azt a problémát, hogy az autonóm területen belül szlovák többség van az autonómia-terv két pontjával kívánta ellensúlyozni:

- Egyrészt az autonómiatervezet 11. pontja kimondta, hogy „Dél-Földvidéken a magyar nyelv egyenrangú az állam hivatalos nyelvével. Kivételt képezhetnek olyan települések, ahol a dél-földvidéki magyarság arányaiban nem éri el a 3%-t. Az autonóm tartomány helyi önkormányzatai biztosítják mindkét nyelv természetes és hivatalos használatát, elfogadva minden olyan rendszabályt, amelyre szükség van megismerésük érdekében, megteremtve minden olyan feltételt, amely garantálja teljes egyenlőségüket.”
- Másrészt az autonómiatervezet 15. pontja párhuzamos szlovák és magyar igazgatási/önkormányzati rendszert hozott létre, amikor az alábbi módon sorolta fel a Dél-földvidék Önkormányzati felállítandó intézményeit:

- "a) Az autonóm tartomány intézményei:
- Önkormányzati Parlament
 - Dél-Fölvidék Kormánya
 - Dél-Fölvidék Elnöke
- b) A dél-fölvidéki magyarok intézményei:
- Dél-Fölvidéki Magyar Tanács
 - Dél-Fölvidéki Magyar Elnök
- c) A dél-fölvidéki szlovákok intézményei:
- Dél-Fölvidéki Szlovák Tanács
 - Dél-Fölvidéki Szlovák Elnök
- d) A dél-fölvidéki romák intézményei:
- Dél-Fölvidéki Roma Tanács
 - Dél-Fölvidéki Roma Elnök
- e) A települési önkormányzatok intézményei:
- Megyei Hivatal
 - Városi Hivatal
 - Községi Hivatal
 - Polgármester."

Úgy véljük, a Bócsa autonómiatervezete egy nagyon fontos kérdést vet fel: Lehet-e úgy autonómiát üzemeltetni, úgyhogy a magyar kisebbség még a felállítandó autonóm területen – azaz Dél-fölvidéki Autonómia Környéken – belül is kisebbségben van?

Napjainkban a kérdés megválaszolhatatlan, mivel a szlovák fél mindenféle jogi eszközzel igyekezik megakadályozni a Bócsa-féle tervezet megvitatását. Ráadásul az a tény, hogy a tervezett autonómia területen belül a szlovákok lennének többségben lehetővé teszi, hogy a Magyar Koalíció Pártja is elhatárolódjék a tervezettől.¹⁴

Lábjegyzetek

- ¹ Illés I. (2002): Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs.
- ² Suli-Zakar I. (2003): A terület- és településfejlesztés alapjai. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs.
- ³ Gulyás L. (2005): Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térésfejlesztő Rt. Budapest.
- ⁴ Erről bővebben lásd Gulyás L. (2007): A Szlovák Köztársaság első regionalizációs kísérlete, avagy az 1996. évi közigazgatási reform. Szónokyné et al. (szerk.): A határok kutatója. Tanulmánykötet Pál Ágnes tiszteletére. Szeged–Szabadka. 2007. 99–106. old.
- ⁵ Erről bővebben lásd Gulyás L. (2007): A szlovákiai magyar kisebbség etnoregionalista kísérlete: a komáromi tervezet 1994. I. m. Gulyás L–Gál J. (szerk): Európai kihívások IV. Konferenciakötet. SZTE Mérnöki Kar. Szeged. 533–538. old.
- ⁶ Személyéről bővebben lásd: Exkluzív interjú Bócsa Jánossal, a Dél-Fölvidéki Önröndelkezésért Tanács kiötlőjével. www.commora.hu
- ⁷ Az első elutasítás szövegét lásd www.commora.hu
- ⁸ A második elutasítás szövegét lásd www.commora.hu
- ⁹ Lásd www.commora.hu
- ¹⁰ A Hannes Swobodának írt levelet lásd a www.commora.hu-n
- ¹¹ A teljes tervezetet lásd a www.commora.hu-n
- ¹² A Hodža–Bartha tárgyalásokról lásd Ormos Mária (1985): Padovától Trianonig. 1918–1920. Kossuth Könyvkiadó. Budapest. 109–111. old.
- ¹³ A kérdéskörrel lásd bővebben Gulyás László (2006): A szlovák–magyar határ születéséről lásd A magyar–szlovák határ kérdése a versaillesi békekonferencián. Első rész: A csehszlovák területi igények betérjesztése Fórum. 2006/2. szám 117–132. old. Második rész: A csehszlovák területi igények tárgyalása. Fórum. 2006/3. szám 129–144. old.
- ¹⁴ Erről lásd a Magyar Koalíció Pártjának honlapját: www.mkp.sk